

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

Кондюкова В.В., к.п.н., доцент, доцент кафедри психології та педагогіки
ННІПП НАВС

Співробітництво громадян з міліцією головним чином полягає у вирішенні задач боротьби зі злочинністю шляхом отримання громадянами достовірної інформації оперативно значущого характеру і передачі її у період актуальності співробітникам органів внутрішніх справ. Але практика показує, що далеко не кожний оперативник може швидко встановити психологічний контакт та отримати потрібну інформацію. Під психологічним контактом розуміють прояв взаєморозуміння та взаємоповаги між співробітником міліції та громадянином, що призводить до виникнення відчуття довіри та бажання співпрацювати під час здійснення оперативним працівником розшукової діяльності. На заваді ефективного спілкуванню можуть стати:

1) особистісні елементи, що можуть мати ситуативну й характерологічну основу:

ситуативними передумовами є: відчуття страху, недовіри, підозри чи скептицизму, які виникають у громадян, по відношенню до працівників міліції, у зв'язку з тим, що громадяни досить часто не орієнтуються в загальних поняттях оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ, не розуміють свого місця в ній. Працівникам оперативних служб, у свою чергу, притаманні відчуття невизначеності, невпевненості, втоми, підвищеної збудженості, недостатньої поінформованості, дезорієнтації тощо;

до характерологічних передумов належать: несамокритичність, неадекватна самооцінка, невихованість, егоїзм визначений набір емоційних якостей особистості, серед яких провідними є тривожність, імпульсивність, агресивність, упертість, дратівливість, низькі комунікативні якості, конфліктність, не схильність до емпатії і т. ін. (ці якості можуть бути притаманні як оперативним працівникам, так і громадянам);

2) нездатність оперативних співробітників враховувати психологічні умови здійснення спілкування та невміння нейтралізувати психологічні бар'єри спілкування;

3) незнання ефективних методів і способів отримання оперативно-важливої інформації та встановлення психологічних контактів з джерелами цієї інформації тощо.

Ще у IV ст. до н.е. видатний державний діяч Древнього Китаю Сунь-Цзи у своїй роботі «Трактат про військове мистецтво» зазначив, що інформацію про супротивника не можна отримати шляхом розрахунків, її можна отримати тільки від людей, при цьому він визначив вимоги до професійно-психологічних якостей особи, що залучає осіб оперативного інтересу до співробітництва. На його думку, вони повинні мати:

розум, щоб правильно аналізувати інформацію;
гуманність, щоб прив'язувати серце співрозмовника;
справедливість, щоб надихати його на вірність;
обережність і проникливість, щоб розпізнати правду і неправду інформацію.

Перший начальник Третього відділення імператорської канцелярії Бенкендорф О.Х., який склав проєкт побудови «вищої поліції», вимагав від підлеглих вихованості, дійсного співчуття і допомоги всім, з ким вони спілкуються, застосування, окрім методів фізичного і психологічного тиску, методів переконання. Він розумів, що далеко не кожна людина може знайти психологічний підхід до співрозмовника і здійснити на нього необхідний вплив, тому вимагав ретельного відбору кадрів. Комплектування своєї служби він здійснював по принципу побудови елітарного підрозділу (в середньому зі 100 осіб зараховувалось на службу лише 3-5). Саме його зусиллями у суспільній свідомості був сформований образ «благородного жандарма». Треба відмітити, що імідж співробітника міліції (поліції) і на цей час зберігає свою актуальність.

Реформування органів внутрішніх справ України, яке відбувається сьогодні, також висуває неабиякі вимоги до особистісних якостей і професійних умінь співробітників органів внутрішніх справ, яким повинні бути притаманні: врівноваженість та самовладання; емоційна стійкість при прийнятті відповідальних рішень; впевненість у своїх діях, яка базується на розумінні психології людини; відсутність тривожно-недовірливих рис; активність особистісної позиції; висока пошукова активність; спроможність привертати до себе людей, викликати в них почуття довіри; спроможність до швидкого встановлення контактів з новими людьми і т. ін.

Вирішення проблеми встановлення психологічного контакту між джерелом оперативної-значимої інформації та оперативним співробітником передбачає застосування останнім соціально-психологічних методів, орієнтованих на коригування думок, почуттів і настроїв людей. Найважливішими із них є:

метод згоди, який передбачає проведення певних заходів, які дають змогу залучити об'єкти оперативного інтересу до загальної справи, пов'язаної спільною метою;

метод збереження репутації передбачає, насамперед, повагу до честі та гідності людини;

метод недопущення дискримінації потребує виключення будь-якої переваги оперативного працівника над громадянами тощо.

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ БОРОТЬБИ З ПОРУШЕННЯМИ РІВНОПРАВНОСТІ ГРОМАДЯН

Киренко С.Г., к.ю.н., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПП НАВС

Забезпечення міжетнічного та міжконфесійного миру в Україні, рівноправності громадян, боротьба з будь-якими посяганнями на стабільність та громадський спокій в суспільстві є одним з пріоритетних напрямків державної політики. Історія та сучасність свідчать, що нехтування проблемами різних расових, національних та релігійних спільнот, відсутність адекватної реакції з боку держави на порушення прав людини, прояви національного, расового чи релігійного екстремізму в кінцевому підсумку можуть призвести до громадянської війни та зникнення держави як такої.

Ефективна кримінально-правова боротьба з цими негативними явищами неможлива без наявності відповідної законодавчої бази, проте, аналіз чинного кримінального законодавства, зокрема, ст. 161 КК України («Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або релігійних переконань»), свідчить про наявність ряду проблем у цій сфері. Вказівка в диспозиції ч. 1 статті саме на умисний характер дій, спрямованих на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності, створює можливості для значного кола осіб уникати кримінальної відповідальності, оскільки доводиться вишукувати докази того, що винний не тільки вчинив ті чи інші дії, а й вчинив їх саме з умислом розпалити, наприклад, національну ворожнечу. Але ж необхідно мати на увазі, що окрім відкритих проявів расової, національної чи релігійної нетерпимості, коли не приховуються реальні прагнення таких дій, існують і завуальовані вияви відповідної нетерпимості. Наприклад, особа напише нібито наукову (чи художню) працю, де у крайній негативному вигляді буде представлена якась расова, національна чи релігійна спільнота, при цьому жодних прямих звинувачень або образ на адресу такої спільноти зроблено не буде. Мета досягається іншим шляхом: узагальненням або перенесенням негативних характеристик конкретних осіб, які належать до якоїсь раси, нації на всю расу чи націю в цілому. У роботі може йти мова про негативні вчинки певних осіб (історичних або сучасників), але з обов'язковим акцентуванням уваги на їх походженні або належності до конкретної релігійної спільноти. Відтак, у свідомості читача формується прямий зв'язок між негативною поведінкою особи та її расовою, національною чи релігійною належністю і в кінцевому підсумку формується стереотип: такі риси чи поведінка особи